

Državljsko samovarovanje – ideologija ali realnost v Republiki Sloveniji

Tomaž Čas, Univerza v Mariboru, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana
Darja Frlež, MORS/SV, Ljubljana

Povzetek

Namen prispevka

Predstaviti državljansko samovarovanje, ki je v Republiki Sloveniji zaenkrat še daleč do uresničitve in umestitve v naš varnostni sistem oziroma nacionalno varnostni sistem Republike Slovenije. Cilj prispevka je teoretično predstaviti državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji in svetu ter prikazati nekatere podatke iz raziskave na območju Mestne občine Ptuj z okolico, ki kažejo na to, kako ljudje poznajo državljansko samovarovanje in ali bi bili pripravljeni pri tem prostovoljno sodelovati.

Metodologija

Naprej so predstavljeni teoretični pogledi, ki se ukvarjajo s pojasnjevanjem pojma državljanskega samovarovanja in z njim povezanimi pojmi. V drugem delu pa so predstavljeni rezultati raziskave, ki je bila opravljena s pomočjo ankete o poznavanju državljanskega samovarovanja.

Ugotovitve

V svetu je kar nekaj uspešnih oblik državljanskega samovarovanja, ljudje državljanskega samovarovanja ne poznajo, so pa pripravljeni sodelovati pri državljanskem samovarovanju.

Omejitve/uporabnost raziskave

Raziskava je bila opravljena samo na območju Mestne občine Ptuj z okolico. Zato navedena raziskava upravičeno narekuje, da bi bilo raziskavo dobro opraviti za celotno območje Republike Slovenije in da se na državnem nivoju (Društvo za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje, varnostni sosveti ipd) izdela koncept državljanskega samovarovanja ter prouči možnost njegove umestitve v nacionalno varnostni sistem Republike Slovenije.

Praktična uporabnost

V mestnih četrtih Mestne občine Ptuj bi lahko poskusno uvedli državljansko samovarovanje po vzoru in konceptu državljanskih straž, po vzgledu nam znane »narodne zaščite« oziroma »družbene samozaščite«.

Izvirnost/pomembnost prispevka

Gre za prvi poskus proučitve in analiziranja državljanskega samovarovanja, ki je bilo prvič opredeljeno v Resoluciji o zasnovah strategije nacionalne varnosti Republike Slovenije in kasneje tudi v Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Raziskava o državljanskem samovarovanju na ožjem področju je namenjena tako prebivalcem Mestne občine Ptuj, kot tudi strokovnjakom s področja varnosti, ki bodo lahko podatke uporabili za nadaljnji razvoj državljanskega samovarovanja v Republiki Sloveniji.

Ključne besede: varnost, zasebna varnost, nacionalna varnost, državljansko samovarovanje, narodna zaščita, družbena samozaščita, samovarovanje.

1 Uvod

Sodobno nadzorovanje, varovanje in preprečevanje kakršnekoli škode in nevarnosti poteka v trihotomiji policija - zasebno varstvo - državljansko samoorganizirano varstvo v skupnosti. Povsod po svetu se je močno razvilo zasebno varstvo, ki skupaj s prizadevanji za samovarovanje pomeni tudi erozijo različnih policijskih opravil. Dojemanje ogroženosti ni toliko odvisno od razumevanja države, ampak predvsem od ljudi, ki želijo imeti več varnosti, kot jim jo omogoča policija (Pečar, 1998: 267). Hkrati pa se pogloblja prepad med bogatimi in revnimi in sploh tistimi, ki več varstva, kot ga daje država, lahko plačajo in med onimi, ki večjo varnost želijo, pa je ne morejo imeti, ker so revni (Pečar, 1992:133).

Zato je v današnjem globalnem svetu, ko je varnost postala dobrina, ki jo želi imeti vsak človek, uveljavitev državljskega samovarovanja tudi v Sloveniji samo vprašanje časa. Tudi zato, ker policija lahko državljanom zagotavlja samo osnovno varnost, zasebno varnostne službe pa so za marsikoga predrage. Kako se državljani lahko samoorganizirajo tudi v Sloveniji, dokazujeta dogodka v Suhi krajini v letu 2006 in Tenetišah v letu 2007.

V prispevku bom opredelila temeljne pojme s področja državljskega samovarovanja ter navedla nekatere že uveljavljene oblike samovarovanja, ki jih izvajajo (uspešno) drugod po svetu. V nadaljevanju prispevka bom predstavila rezultate raziskave, s katero smo želeli ugotoviti, kakšen je odnos ljudi do varnosti, samovarovanja ter zakaj bi bili pripravljeni sodelovati pri samovarovanju.

2. Opredelitev temeljnih pojmov

2.1 Državljsko samovarovanje

V bojzani za svoje življenje in premoženje ljudje v lokalni skupnosti in soseski, skoraj povsod po svetu, v zadnjih desetletjih vedno bolj samoorganizirajo varstvo. Ta vigilantizem pogosto podpira celo država, zlasti pa policija, predvsem zato, ker je vedno bolj nemočna do novih oblik kriminala, čeravno tudi nekonvencionalnega večinoma ne more obvladovati brez sodelovanja javnosti. Zato prihaja do pestrih načinov samovarovanja, motiviranega z nemočjo, strahom in ksenofobijo možnih žrtev. Samovarovanje večinoma temelji na lastnih virih, sposobnostih in zmogljivostih ter tudi na nekakšni teritorializaciji varstva, ki ima lahko za posledico nepričakovano enklavizacijo. Tako vzpostavljena »državljska« kontrola poteka pretežno proaktivno, spodbuja kolektivno vedenje in skupinsko psihozo, primerno za obrambo, za katero pripravlja tudi ustrezne preprečevalne programe, varnostno načrtovanje in kontrolne strategije (Pečar, 1991: 325).

Državljsko samovarovanje je pretežno prostovoljno ukvarjanje z nekaterimi vprašanji, ki formalno sodijo v dejavnosti državnih nadzorstvenih mehanizmov - predvsem policije. Predvsem gre za to, da: (1) »sosedje pomagajo drug drugemu«, (2) s kriminalnoprreprečevalnimi programi vzdržujejo potrebne socialne stike, (3) nadzorujejo javne, poljavne in zasebne kraje, kjer je odklonskost mogoče pričakovati, (4) drug pri drugem razvijajo odgovornost za »samozaščitnost«. Preprečevalne ali kontrolne dejavnosti »krajanov« so lahko zelo različne: (1) opazovanje lastnega in sosedovega doma, (2) vzdrževanje ulične razsvetljave, (3) organizirano nadzorovanje, (4) pomoč žrtvam, (5) posebna opozarjanja, (6) označevanje hiš z nalepkami - opozarjanje, da so hiše vključene v opazovalno preprečevalni program soseske ipd. (Pečar; 1991: 226).

Državljsko samovarovanje je poudarjeno tudi v Statutu Društva za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje (v nadaljevanju Statut). Samovarovanje v lokalni skupnosti, bodisi organizirano, skupinsko bodisi individualno, pravno formalno ni in tudi nikoli ne bo tako urejeno kot varstvo, ki deluje kot podjetništvo ali kot država. Danes se pred koncem drugega

tisočletja znova, povsod po svetu vzbuja in razvija tovrstni vigilantizem, ki ga podpira tudi država s policijo na čelu, ki želi (organizirano) javnost uporabljati kot svoja "oči in ušesa" zato, da bi bila sama bolj učinkovita in da bi bolje opravljala svoje varnostne naloge (Pečar: Statut, 1988:10).

Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je posebnega pomena za varnost tudi spodbujanje varnostnega samoorganiziranja državljanov, ljudske iniciative ter delovanje interesnih organizacij, kamor vsekakor lahko uvrščamo leta 1998 ustanovljeno Društvo za zasebno varstvo in državljsko samovarovanje (Čas: Statut, 1998:3,4).

2.2 Samovarovalni programi in motivi za sodelovanje

Preprečevalni programi so pretežno zasnovani na patrolnih dejavnostih, opazovanju in sporočanju oziroma prijavljanju, na označevanju predmetov vse tja do osebnega varstva s fizičnim varovanjem, varstvom poslovne tajnosti, osebnih podatkov itd. (Pečar, 1991: 333). Glede na nekatere razloge je docela razumljivo, da večina preprečevalnih ali vsaj opazovalnih programov vsebuje predvsem naslednje sestavine: (1) javno budnost ter usposabljanje zanjo, (2) samovarovanje in samopomoč, (3) zaznamovanje premoženja oziroma stvari, ki jih ljudje imajo in (4) določeno zastraševanje z namenom odvracati pričakovano ogrožanje.

Motivacijo za samovarstvo gre razumeti kot nujno potrebno in trajnejšo naravnost posameznika in njegovih skupin za doseganje ustreznih ciljev. Motivacija za sodelovanje pri samovarstvu in za različne oblike njegovega obstoja in delovanja, je gotovo strah - strah pred nevarnostjo, ogrožanjem, prikrajševanjem, izgubo in poškodovanjem nečesa in še kaj. Strah pomeni nemočnost in prepuščenost nevarnostim. Strah pred ogroženostjo pa že od nekdaj v človeški zgodovini pogojuje ter uravnava obrambne in samozaščitne reakcije. V zadnjem času jih je vedno več, ker posameznik spoznava, da mu država ne zagotavlja pričakovanega varstva (Pečar, 1991: 329).

2.3 Družbena samozaščita

Družbena samozaščita kot temelj, na katerem so delovni ljudje in občani uresničevali svoje pravice in dolžnosti (varstvo neodvisnosti in nedotakljivosti države, varstvo ustavne ureditve, varstvo samoupravnih pravic človeka in občana v združenem delu, varstvo družbenega premoženja, zagotavljanje osebne in premoženjske varnosti občanov idr.) je uzakonjena že leta 1972 v Zakonu o notranjih zadevah (Ur. l. SRS, številka 47). Leta 1976 se ta zakon dopolni in preimenuje v Zakon o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah (Ur. l. SRS, številka 23). V njem se doda novo poglavje »uresničevanje družbene samozaščite« in v njem posebna točka »Narodna zaščita«, ki natančno (zakonsko) opredeljuje naloge, organiziranost, delovanje ter sodelovanje v njej.

25. novembra leta 1980 stopi v veljavo novi Zakon o notranjih zadevah (Ur. l. SRS, številka 28), ki pa ni razveljavil določb od 1. do 35 člena Zakona o družbeni samozaščiti, varnosti in notranjih zadevah, ki so se nanšala na uresničevanje družbene samozaščite. Te določbe so prenehale veljati s sprejetjem Zakona o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti v letu 1982 (Ur. l. SRS, številka 35). V tem zakonu je Narodna zaščita opredeljena v VIII poglavju.

2.4 Narodna zaščita

Gre za organizirano delovanje, ki ima poleg vojaško-obrambnega pomena s svojimi mirnodobskimi nalogami, tudi kriminalno-politični in vedenjsko-nadzorstveni smisel. Po normativni ureditvi močno spominja na organizacijo, ki je dovoljena s strani države, je po

vsebinsi vendarle mehanizem državljskega samovarovanja, ki v omejenem obsegu opravlja tudi nekatere policijske naloge (patrolne naloge) (Pečar, 1991: 326).

Narodna zaščita (v nadaljevanju NZ) je bila v obrambno - zaščitnem sistemu SFRJ slovenska posebnost. Opredeljena je bila kot najširša oblika samozaščitnega, varnostnega in obrambnega organiziranja in delovanja delovnih ljudi in občanov v organizacijah združenega dela, v delovnih skupnostih, v krajevnih skupnostih in v drugih organizacijah in skupnostih za varovanje (Vršec, 1988: 143).

Naloge NZ v miru so pripadniki izvajali samostojno ali v sodelovanju z organi za notranje zadeve, oboroženimi silami ali drugimi dejavniki družbene samozaščite. Te naloge so bile:

- vzdrževanje javnega reda in miru na javnih shodih, manifestacijah, zborovanjih, prireditvah;
- preprečevanje in pomoč pri odkrivanju kaznivih ravnanj v lastnem delovnem in bivalnem okolju (npr. požigalci, tatovi ipd.);
- ugotavljanje negativnih pojavov, ki so bili usmerjeni v rušenje samoupravnega reda, ustavnosti, zakonitosti in socialne varnosti;
- izvajanje nadzora nad varnostno zanimivimi objekti - z obhodi ali s stražo;
- zagotavljanje javnega reda in miru ob prekinitvah dela ali demonstracijah v TOZD in OZD, z namenom preprečitve uničevanja družbenega premoženja;
- urejanje lokalnega cestnega prometa, z namenom zagotoviti prometno varnost;
- pomoč pri uresničevanju nalog s področja varstva okolja, predvsem tam, kjer je bila nevarnost za ljudi, naravo in družbeno okolje (Hafner, 1988: 36);
- sodelovanje z organi za notranje zadeve, z organi ljudske obrambe, s teritorialno obrambo, civilno zaščito, s komiteji za SLO in DS;
- nepretrgano usposabljanje za organiziranje in delovanje v vseh možnih razmerah in
- sodelovanje pri iskanju pogrešanih oseb (Vršec, 1988:158).

2.5 Državljsko samovarovanje

Iz zapisanega je razvidno, da je v SR Sloveniji bila družbena samozaščita in tako posredno državljsko samovarovanje zelo natančno opredeljeno v različnih pravnih aktih. Z osamosvojitvijo in sprejetjem aktov samostojne države, je sistem družbene samozaščite odšel v pozabo, čeprav je leta 1993 Državni zbor Republike Slovenije sprejel Resolucijo o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur. l. RS, št.: 71/1993), v kateri je v 6. točki I. poglavja zapisano: » Posebnega pomena za večjo varnost je spodbujanje varnostnega samoorganiziranja državljanov, ljudske iniciative ter delovanja interesnih organizacij. Teh dejavnosti ni mogoče nadomestiti z državnimi ali oblastnimi institucijami.« Ta vsebina je smiselno prenesena tudi v Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti RS (Ur. l. RS, št.: 56/2001), ki je pričela veljati julija 2001. V Resoluciji je opredeljeno, da je nacionalnovarnostni sistem RS sestavljen iz treh podsistemov in sicer: (1) obrambnega, (2) podsistema notranje varnosti in (3) podsistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. S sistemom notranje varnosti se zagotavlja preprečevanje in odpravljanje ogrožanja osebne varnosti in premoženja ter javnega reda, kaznivih dejanj in prekrškov, varovanje državne meje idr. Pri zagotavljanju notranje varnosti sodelujejo z institucijami in organizacijami tudi državljsani, ki tako prispevajo k preprečevanju protipravnih in škodljivih dejavnosti in pojavov.

Tudi Sotlar (2007: 28) navaja, da varnostno samoorganiziranje civilne družbe omogoča dodatno možnost zagotavljanja varnosti na individualni in skupinski ravni. Lahko gre zgolj za prostovoljno obrambno in samozaščitno delovanje posameznikov ali pa za različne oblike in stopnje varnostnega samoorganiziranja družbenih skupin (interesnih, lokalne skupnosti).

2.6 Nekatere oblike državljskega samovarovanja v svetu

2.6.1 Neighbourhood (crime) watch

Je najbolj razširjena oblika raznih možnosti opazovanja in delovanja v bivalnem okolju. Ključni namen je vzdrževati budnost ljudi z nenehnim posredovanjem ustreznih informacij, izobraževati jih o varovanju njih samih in njihovega imetja, razvijati akcijske preprečevalne programe tudi s tem, da sami varujejo drug drugega in opozarjajo državne organe na sumljive osebe, in da sodelujejo z nadzorstvenimi mehanizmi tudi s prijavljanjem kaznivih dejanj. Neighbourhood Watch so eni najuspešnejših in največjih prostovoljnih združenj, ki se prostovoljno ukvarjajo s preprečevanjem kriminalitete. Najprej so svojo dejavnost izvajali v ZDA, v letu 1980 pa se je ideja o samovarovanju prenesla tudi v Veliko Britanijo. Njihova osnovna naloga je pomagati ljudem ter njih in njihovo imetje zaščititi pred nepridipravi (<http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk>).

2.6.2 Crime stop (crime stoppers)

Je izredno izdelan program, v katerem prijavitelji obveščajo policijo o sumljivih dogodkih in ljudeh ter tako prispevajo k njeni učinkovitosti. Začel se je leta 1976 v Albuquerque, New Mexico, ZDA, na pobudo policista Greg MacAleese in Caleman Tily-a, ter se kasneje razširil po ZDA. Leta 1987 je bilo že več kot 600 takih programov. V njem sodelujejo klicalci oziroma prijavitelji ali informanti, ki so seveda različno motivirani. To so predvsem kriminalci, sodelavci kriminalcev, policijski informanti in sploh »kriminalni elementi«, pa tudi opazovalci oziroma priče, ki iz različnih nagibov sporočajo, kaj so videli oziroma zaznali. Program je na splošno sprejet v javnosti s precejšnjim soglasjem in podpira ga večina sredstev javnih občil (Pečar, 1991: 327).

2.6.3 Guardian Angels

Februarja leta 1979 je Curtis Sliwa s trinajstimi mladoletniki, kot »13 veličastnih« prišel prostovoljno nadzorovati potnike podzemeljske železnice (New York), zlasti ob tistih urah, ko se zgodi največ kriminala. Kasneje je ta skupina, imenovana Guardian Angels, številčno zelo narasla. Ne le v New Yorku, ampak je razširila svojo cestno in podzemeljsko železniško nadzorovalno dejavnost v več kot 50 mestih v ZDA. Tako danes Guardian Angels, s svojimi tipičnimi rdečimi baretkami in jaknami, delujejo skoraj po celem svetu (Pečar, 1991: 328).

Za svoje delo se usposabljujejo na lastni akademiji in na različnih drugih šolah. Čeprav so za svoje delo usposobljeni, so med svojimi pripadniki že imeli smrtne žrtve. Izvajajo različne programe za različne starostne skupine in sicer: (1) programi, ki vsebujejo preventivne vsebine za otroke v starosti od 7-11 let (kako pravilno izbrati korekten odnos, naučijo jih prepoznati in odkriti njihove talente in interese). (2) Programi za otroke – mladostnike v starosti od 12-16 let, s katerimi želijo mladostnike odvrniti od pouličnega življenja (tolp), drog in drugih kriminalnih dejanj. Usmerjeni so v izboljšanje obnašanja in vedenja mladostnikov. (3) Intervencijski program (Role Model Academy), ki je posvečen filozofiji in idealom Guardian Angels. Program je namenjen otrokom, ki so tiranizirani, nadlegovani ali izobčeni iz okolice (<http://www.Guardianangels.org>).

2.6.4 Državljska straža na Madžarskem

Prostovoljci, ki želijo aktivno sodelovati v nalogah gibanja, se združujejo v organizacijske skupine v kraju prebivanja – v svoji lokalni skupnosti. Ime civilna straža je zaščiteno in jo lahko uporabljajo le njeni člani. Cilji civilne straže so: (1) vzdrževanje javnega reda, (2) znižanje

števíla kaznivih dejanj in (3) povečanje javne varnosti. Gibanje - civilno stražo tvorijo državljani, ki so pripravljene sodelovati in posredovati v smislu: (1) doseganja ciljev civilne družbe, (2) znižanja in preprečevanja kaznivih dejanj, (3) večje zaščite otrok in mladostnikov, (4) zatiranje odvisnosti od drog, (5) varstvo okolja in (6) izboljšanja prometne varnosti.

Za državljansko - civilno stražo je značilno: (1) prostovoljnost in upoštevanje zakonov, (2) upoštevanje človekovih pravic, in (3) politična nevtrálnost (Zuglói Polgárórség Alapszabálya). Svoje naloge opravlja na različne načine in sicer: (1) z obhodi, (2) z opazovanjem, (3) z nadzorno, (4) z obveščanjem in (5) s sodelovanjem s policijo (<http://www.polgarorseg.hu>).

3. Raziskava

3.1 Namen raziskave

Z raziskavo (anketo) na območju Mestne občine Ptuj z okolico smo želeli ugotoviti, kako ljudje poznajo državljansko samovarovanje in ali bi bili pripravljene prostovoljno sodelovati pri spodbujanju varnostnega samoorganiziranja državljanov, ljudske iniciative ter delovanju interesnih organizacij.

3.2 Uporabljene metode in opis vzorca

Za zbiranje podatkov o poznavanju državljanskega samovarovanja in pripravljenosti za prostovoljno sodelovanje pri organiziranju državljanskega samovarovanja smo kot instrument raziskovanja uporabili metodo anketiranja. Anketa je bila opravljena na območju Mestne občine Ptuj in območjih sosednjih občin (Hajdina, Kidričevo, Podlehnik, Videm pri Ptuju, Markovci, Juršinci, Trnovska vas, Destrnik). Skupno smo razdelili 600 anket, od tega smo pravilno izpolnjenih dobili 486 anketnih listov oziroma 81%.

Vprašalnik je vseboval 27 vprašanj, ki jih lahko razdelimo v tri sklope in sicer:

- demografski podatki ,
- podatki o splošni varnosti ter
- podatki o poznavanju državljanskega samovarovanja.

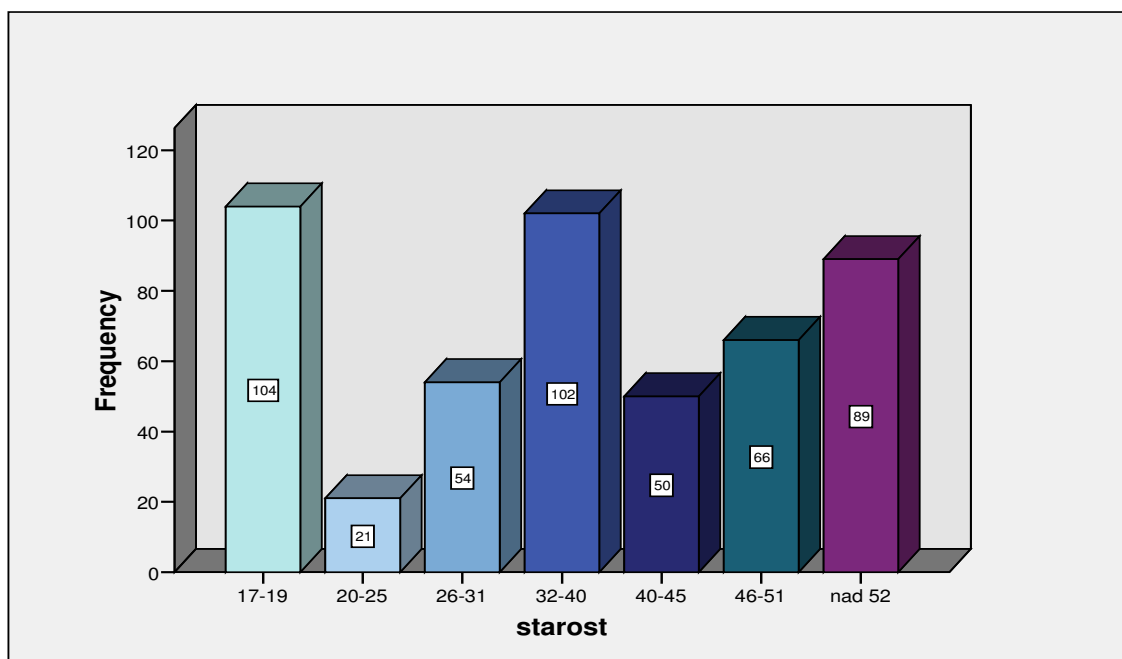
3.3 Demografski podatki

V anketi je sodelovalo 268 žensk oziroma 55,1% in 218 moških oziroma 44,9%. 21,4% anketirancev je bilo starih med 17-19 let, 21% anketirancev predstavlja starostno skupino med 32-40 letom starosti, 18% anketirancev je starih nad 52 let, 13,6% med 46-51 let, 11,1% med 26-31 leti, 10,3% anketirancev je starih med 40-45 let, najmanjši delež pa predstavlja starostna skupina anketirancev med 20-25 letom starosti in sicer 4,3%. Podatki so grafično prikazani v grafu 1.

46,7% anketirancev prebiva na vasi v strnjenem naselju, v mestu jih prebiva 194 (39,9%) in v redko poseljeni vasi jih prebiva 65 (13,4%).

376 anketirancev ali 77,4% živi v lastnih hišah ter 110 ali 22,6% jih živi v večstanovanjskem objektu – bloku.

248 ali 51% anketirancev ima srednjo izobrazbo, 96 (19,8%) visoko strokovno ali univerzitetno izobrazbo, 80 (16,5%) jih ima srednjo poklicno izobrazbo, 34 (7%) višjo izobrazbo, 17 (3,5%) jih ima zaključeno osnovno šolo, 7 (1,4%) znanstveni magisterij ali doktorat in 4 (0,8%) imajo specializacijo ali strokovni magisterij.

Slika 1: Starostna struktura.

3.4 Splošna varnost

40,7% anketirancev je odgovorilo, da se jim zdi varnost pomembna, enak delež anketirancev je odgovorilo, da je zelo pomembna. Da se jim varnost ne zdi pomembna je odgovorilo samo 0,4% anketirancev. Ne glede na stopnjo izobrazbe so se večinoma odločili, da je varnost pomembna (40,7%) oziroma zelo pomembna (40,7%).

3.4.1 Občutek varnosti glede na kraj bivanja

V nadaljevanju ankete smo anketirance spraševali, kako varno se počutijo v različnih okoljih - od domačega okolja do okolja izven meja Republike Slovenije.

Anketiranci se v povprečju počutijo varno v vseh bivalnih okoljih, najbolj varno pa se počutijo na vasi v strnjem naselju. Rahel odklon od povprečja je zaznati v mestu in nenaseljenem območju, kjer se anketiranci glede na ostala območja počutijo nekoliko manj varno. Tisti, ki živijo na vasi z redko poseljenostjo se v povprečju tam počutijo tudi varno. Prebivalci mesta se v povprečju počutijo varne, čeprav bi se bolj varno počutili na vasi v strnjem območju. Anketiranci se najbolj varno počutijo v lokalni skupnosti in občini. Nasplošno se anketiranci počutijo varno oziroma zelo varno v svojem kraju bivanja. Rezultati, ki so prikazani v tabeli 1 kažejo, da se anketiranci najmanj varno počutijo izven meja Slovenije oziroma izven domačega kraja.

Glede na stopnjo izobrazbe pa se izkaže, da se tisti z višjo stopnjo izobrazbe (od visoke izobrazbe naprej) varno počutijo tudi izven meja RS in ni zaznati bistvenih odstopanj od povprečja, kar lahko verjetno pripišemo tudi temu, da se ti anketiranci večkrat odpravijo v tujino.

Tabela 1: Občutek varnosti glede na kraj bivanja

Spol	Vzorec	Območje	Povprečna vrednost	Standardni odklon
Moški	218	Lokalna skupnost	4,13	0,833
		Širša okolica- občina	3,91	0,886
		Večje mesto	3,33	0,911
		Regija	3,57	0,857
		Država-Slovenija	3,79	0,896
		Izven meja Slovenije	3,05	0,980
Ženske	268	Lokalna skupnost	3,94	0,807
		Širša okolica- občina	3,74	0,778
		Večje mesto	3,22	0,861
		Regija	3,41	0,776
		Država-Slovenija	3,58	0,787
		Izven meja Slovenije	2,83	0,927
Skupaj	486	Lokalna skupnost	4,02	0,823
		Širša okolica- občina	3,81	0,832
		Večje mesto	3,27	0,885
		Regija	3,48	0,816
		Država-Slovenija	3,67	0,843
		Izven meja Slovenije	2,93	0,956

3.4.2 Občutek varnosti glede na bivanje v domačem kraju oziroma izven domačega Kraja

Iz tabele 2 lahko razberemo povprečno vrednost rezultatov, ki kažejo na to, da se anketiranci zelo varno počutijo v domačem kraju in nekoliko manj izven domačega kraja. Bistvenih razlik ni bilo zaznati niti glede na starost, kraj bivanja ali izobrazbeno strukturo.

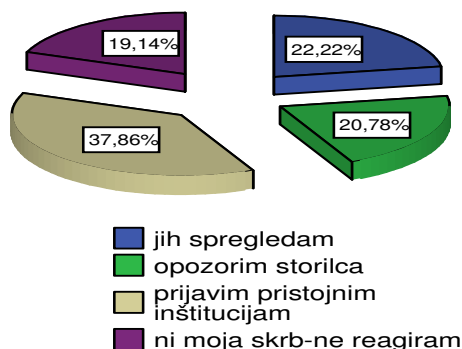
Tabela 2: Občutek varnosti glede na bivanje v domačem kraju oziroma izven domačega kraja

Spol	Vzorec	Območje	Povprečna vrednost	Standardni odklon
Moški	218	Domači kraj.	4,45	0,712
		Izven domačega kraja	3,73	0,818
Ženske	268	Domači kraj.	4,35	0,694
		Izven domačega kraja	3,41	0,818
Skupaj	486	Domači kraj.	4,39	0,703
		Izven domačega kraja	3,55	0,833

3.4.3 Odziv anketirancev ob zaznavi kaznivih dejanj in drugih kaznivih ravnanj

Anketiranci na kazniva dejanja in druga kazniva ravnanja reagirajo, čeprav ne v veliki večini, kar je razvidno iz spodnjega grafa, saj 41,3% anketirancev ne reagira oziroma kazniva dejanja spregleda. S starostjo se povečuje prijavljanje deviantnih dejanj pristojnim inštitucijam oziroma opozarjanje storilcev dejanj na neprimerno obnašanje.

Slika 2: Odziv ob zaznavi k.d.

Za samovarovanje sebe in svojega premoženja – za svojo varnost, ljudje pogosto upoštevajo navodila policije (68, 3%), ne puščajo stvari na vidnih mestih (81,7%) in pred odhodom obvestijo sosede (69,3%). Redkokdaj uporabljajo razpršilo, paralizator, doma ima redko kdo varnostna vrata ali ključavnice, sef oziroma alarmni sistem.

3.5 Državljsko samovarovanje

339 ali 69,8% anketirancev še nikoli ni nič slišalo ali prebralo o državljskem samovarovanju, da o tem že kaj vedo pa je odgovorilo 30,2% anketirancev. O državljskem samovarovanju je seznanjenih nekoliko več mlajših anketirancev. Glede na to, da anketiranci komaj kaj vedo o državljskem samovarovanju, tudi ne poznajo nekaterih najbolj pogostih oblik državljskega samovarovanja. Največ anketirancev pozna Narodno zaščito (36,9%).

V nadaljevanju smo anketirance spraševali, kaj po njihovem sodi k državljskemu samovarovanju in ali kaj podobnega izvajajo v njihovem kraju. Izbrali smo 16 načinov delovanja.

S faktorsko analizo smo posamezne spremenljivke načinov delovanja pri državljskem samovarovanju razdelili v pet skupin, s pomočjo katerih skupno pojasnimo 61,65% celotne variabilnosti načinov delovanja pri državljskem samovarovanju. V **prvo skupino/faktor** so se uvrstile spremenljivke pridržanje storilcev, identificiranje storilcev in vohunjenje, ki smo jih poimenovali **faktor avtoritete**. S tem faktorjem pojasnimo 26,76% variance oblik/načinov delovanja državljskega samovarovanja.

V **drugo skupino/faktor** so se uvrstile štiri oblike (preventiva, pomoč sosedom, sodelovanje s policijo, prostovoljnost), ki smo jih poimenovali **faktor pomoči**. S tem faktorjem smo dodatno pojasnili 12,14% variance.

V **tretjo skupino** so se uvrstile štiri oblike/načini delovanja državljskega samovarovanja (sodelovanje na usposabljanjih, posebna opozarjanja, pridobitev pooblastil, nošenje uniforme in orožja), ki smo jih poimenovali **faktor usposobljenosti**. S tem faktorjem smo dodatno pojasnili 8,42 % variance.

V **četrto skupino** so se uvrstile tri oblike/načini delovanja državljskega samovarovanja (opazovanje lastnega in sosedovega doma, videonadzor oziroma snemanje, nadzor javnih,

poljavnih in zasebnih krajev), ki smo jih poimenovali **faktor nadzora**. S tem faktorjem smo dodatno pojasnili 7,89% variance.

V **peto skupino** sta se uvrstile dve obliki/načina delovanja državljskega samovarovanja (vzdrževanje ulične razsvetljave in pomoč žrtvam), ki smo jih poimenovali **faktor okolja**. S tem faktorjem smo dodatno pojasnili 6,43% variance.

Glede na analizo predhodnih vprašanj in poznavanje državljskega samovarovanja smo pričakovali, da se v posameznih krajih le-to ne izvaja, kar je potrdilo tudi 86% anketirancev.

3.6 Prostovoljno izvajanje državljskega samovarovanja

Pozitiven rezultat, ki se nanaša na prostovoljno sodelovanje pri izvajanju državljskega samovarovanja nas ni presenetil, saj bi kar 69, 5% anketirancev bilo pripravljenih prostovoljno sodelovati pri organiziranju državljskega samovarovanja. Zanimiva je ugotovitev, da je kar velik delež (83) mladih pripravljenih sodelovati pri prostovoljnem organiziranju državljskega samovarovanja in zelo veliko (112) srednje generacije (od 32 do 45 let).

3.7 Motivi za izvajanje državljskega samovarovanja

V okviru raziskave nas je tudi zanimalo, kaj bi anketirance najbolj motiviralo za prostovoljno sodelovanje za izvajanje državljskega samovarovanja. S faktorško analizo smo posamezne spremenljivke »motivatorjev/motivov« državljskega samovarovanja razdelili v 2 skupini/faktorje, s pomočjo katerih skupno pojasnimo 53,29 % celotne variabilnosti motivatorjev/motivov-razlogov za prostovoljno izvajanje državljskega samovarovanja.

V **prvo skupino/faktor** so se uvrstile naslednje spremenljivke: izboljšanje varnostne kulture mladih, pomagati soljudem, pomagati žrtvam, zatiranje vandalizma, navdušenje ljudi za izboljšanje varnosti njihovih domov, vzdrževanje kohezije v skupnosti/soseski, ki smo jih poimenovali **preventivni faktor**. S tem faktorjem pojasnimo 28,36 % variacije motivatorjev/motivov-razlogov za prostovoljno izvajanje državljskega samovarovanja.

V **drugo skupino/faktor** se je uvrstilo šest motivatorjev/motivov-razlogov in sicer: navezovanje socialnih stikov, imeti bonitete, prepoznavnost v domačem kraju, pridobiti nove prijatelje, sodelovanje s policijo, pridobiti nova znanja, ki smo jih poimenovali **faktor pričakovanja**. S tem faktorjem smo dodatno pojasnili 24,93 % variance.

4 Zaključek

Samovarovanje, organizirano v lokalni skupnosti in soseski, je način obrambe pred kriminalom in njegovimi povzročitelji. Temelji predvsem na prostovoljni kontrolni dejavnosti, kjer jo imajo ali želijo imeti in vzdrževati s skupnimi prizadevanji. Mogoče pa bi bilo potrebno vzpodbuditi naše »sive celice« in pogledati v (pol)preteklo zgodovino, kjer je samozaščitniško delovanje že bilo vpeljana in bi bilo mogoče uporabno zdaj in danes. Tako bi mogoče lahko celo odgovorili na vprašanje ali je državljsko samovarovanje ideologija ali realnost v Republiki Sloveniji. Kako zagotoviti varnost ljudi v njihovem bivalnem okolju ob dejstvu, da policija vsega sama ne zmore, pa je vprašanje, na katerega lahko odgovori državljsko samovarovanje.

Tudi rezultati ankete so pokazali, da so ljudje pripravljeni prostovoljno sodelovati pri državljskem samovarovanju. Tudi motivov za takšno delovanje je dovolj, saj ljudje v svojih bivalnih okoljih čutijo potrebo po samovarovanju. To čutijo predvsem zato, ker je zaznati vedno več kriminala in deviantnega obnašanja prav v lokalnih skupnostih. Prav na tem nivoju – lokalni

skupnosti pa manjka samoiniciative in verjetno tudi finančnih sredstev za izvedbo samovarovalnih programov. Zato bi bilo prav, da na državnem nivoju poskusimo ponovno uvesti državljansko samovarovanje po konceptu »narodne zaščite« oziroma » družbene samozaščite«.

Spodbuda za takšno delovanje pa mora gotovo priti iz lokalnega nivoja, se pravi od tam, kjer se deviantnost pojavlja. V lokalnih skupnostih je prav gotovo precej področij, kjer bi se lahko izvajala politika preprečevanja kriminalitete, kot npr. javni prevozi, javna razsvetljava, varnost v prometu, urejanje javnih površin (urbanistični načrti), šolski okoliši, igrišča, družabne storitve, vključevanje mladih, zagotavljanje možnosti za druženje mladih idr.

Vsekakor pa je za izvedbo kvalitetnega in učinkovitega državlanskega samovarovanja potrebno zagotoviti sodelovanje institucij, ki so trenutno v Sloveniji vsaka na svojem bregu. Glede na trenutna dejstva menimo, da je državljansko samovarovanje v Republiki Sloveniji daleč od uresničitve in tako ostaja zgolj in žal samo ideologija.

5 Literatura

- Čas, T. (1998). Statut Društva za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje. Ljubljana.
- Hafner, I., Šturm, B., Zupan, B., Terček, M., Kuzmič, I. (1988). Narodna zaščita. Priročnik za organiziranje, vodenje, usposabljanje in načrtovanje delovanja narodne zaščite. Ljubljana.
- Országos polgárőr szövetség alapszabálya (Statut zveze državljanske samozaščite Republike Madžarske), KGY številka 4/2001, 3/2002, 7/2004 in 4/2005.
- Pečar, J. (1991). Neformalno nadzorstvo. Radovljica, Didakta.
- Pečar, J. (1991). Organizirano samovarovanje. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, št. 4, Ljubljana.
- Pečar, J. (1992). Institucionalizirano nedržavno nadzorstvo. Radovljica, Didakta.
- Pečar, J. (1998). Statut Društva za zasebno varstvo in državljansko samovarovanje. Ljubljana.
- Pečar, J. (1998). Zasebno varovanje in samovarovanje v lokalni skupnosti. Urednik: Anžič, A.. Zasebno varovanje in detektivska dejavnost. Oktober 1998, Portorož. Visoka policijsko-varnostna šola.
- Resolucija o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije, UL RS številka 71/1993.
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti RS, UL RS številka 56/2001.
- Somogy megyei polgárőr szövetség alapszabálya (Statut zveze društev državljanske samozaščite županije Somogy), Siófok, marec 2008.
- Sotlar, A. (2007). Policija in zasebnovarnostna podjetja v procesu zagotavljanja notranje varnosti Republike Slovenije. Doktorska disertacija, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Vršec, M. (1988). Sodobna varnost in družbena samozaščita v SFRJ. Ljubljana, Delavska enotnost.
- Zakon o notranjih zadevah, UL SRS, številka 47/1972
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o notranjih zadevah, UL SRS, številka 23/1976.
- Zakon o notranjih zadevah, UL SRS, številka 28/1980.
- Zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti, UL SRS, številka 35/1982.
- Zuglói Polgárőrség Alapszabálya (Statut društva državljanske samozaščite Zugló), www.zugloipolgarorseg.hu.
- <http://www.polgarorseg.hu>.
- <http://www.crimereduction.homeoffice.gov.uk>.
- <http://www.Guardianangels.org>.